

YUVAL NOAH HARARI

ΕΜΕΙΣ ΟΙ ΑΣΤΑΜΑΤΗΤΟΙ

ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΓΙΑΤΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣ

Εικονογράφηση
RICARD ZAPLANA RUIZ

Μετάφραση
ΜΙΧΑΛΗΣ ΛΑΛΙΩΤΗΣ

ΜΕΤΟΙΧΜΙΟ

αλεξάνδρεια

Κείμενα: Yuval Noah Harari
Εικονογράφηση: Ricard Zaplana Ruiz

C.H. Beck & dtv:
Επιμέλεια έκδοσης: Susanne Stark, Sebastian Ullrich

Sapienship Storytelling:
Παραγωγή και διεύθυνση: Itzik Yahav
Διεύθυνση και επιμέλεια: Naama Avital
Πρώτωση και δημόσιες σχέσεις: Naama Wartenburg
Επιμέλεια και διαχείριση έργου: Ariel Retik, Nina Zivy
Βοηθοί έρευνας: Jason Parry, Jim Clarke, Zichan Wang, Corrine de Lacroix, Dor Shilton
Διόρθωση: Adriana Hunter
Εσωτερικός σύμβουλος: Slava Greenberg
Σχεδιασμός: Hanna Shapiro
www.sapienship.co

Σχεδιασμός εξωφύλλου: Hanna Shapiro
Εικονογράφηση εξωφύλλου: Ricard Zaplana Ruiz

Τίτλος πρωτοτύπου: *Unstoppable Us: Why the world isn't fair.*
Copyright © 2023 Yuval Noah Harari. ALL RIGHTS RESERVED.

© για την ελληνική γλώσσα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια – Μεταίχμιο
e-mail: alexandria.metaixmio@gmail.com

Πρώτη έκδοση: Νοέμβριος 2023

ISBN: 978-618-86032-5-7
ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 90325
Κ.Π. 19103

Μετάφραση: Μιχάλης Λαλιώτης
Επιμέλεια έκδοσης: Θεωδωρή Τσώλης, Βικτωρία Λέκκα
Διόρθωση τυπογραφικών δοκιμών: Κατερίνα Λελούδη
Σελιδοποίηση: Γιώτα Μπόμπου

Κεντρική διάθεση:
Εκδόσεις Αλεξάνδρεια
Κωλέττη 31, 106 77 Αθήνα
τηλ.: 210 3806305, fax: 210 3838173
alexandria-publ.gr

Εκδόσεις Μεταίχμιο
Ασκληπιού 18, 106 80 Αθήνα
τηλ. 210 3647433, fax: 211 3003562
Πολυχώρος, Ιπποκράτους 118, 114 72 Αθήνα
τηλ.: 211 3003580, fax: 211 3003581
metaixmio.gr

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε μέσο ή τρόπο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευσή του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΟΛΑ ΥΠΟ ΕΛΕΓΧΟ.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΟΧ, ΑΥΤΟ ΔΕΝ ΤΟ ΕΙΧΑΜΕ ΠΡΟΒΛΕΨΕΙ.....	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΠΟΥ ΤΡΟΜΑΖΟΥΝ ΤΟΥΣ ΜΕΓΑΛΟΥΣ .	81
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΤΑ ΟΝΕΙΡΑ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.....	119
Ευχαριστίες	165
Σχετικά με αυτό το βιβλίο	167

1

ΟΛΑ ΥΠΟ ΕΛΕΓΧΟ

ΜΗ ΜΟΥ ΛΕΣ ΤΙ ΝΑ ΚΑΝΩ

Η ιστορία μας ξεκινάει πριν από περίπου 10.000 χρόνια στη Μέση Ανατολή. Οι άνθρωποι εκεί, όπως και οπουδήποτε αλλού εκείνη την εποχή, ήταν τροφосуλλέκτες. Κυνηγούσαν άγρια πρόβατα, γαζέλες, κουνέλια και πάπες. Μάζευαν άγρια σιτηρά, κρεμμύδια, φακές και σύκα. Ψάρευαν στις ακτές, στις λίμνες και στα ποτάμια κι έπαιναν ψάρια, καβούρια και στρείδια.

Οι άνθρωποι ήταν ήδη το πιο ισχυρό ζώο που υπήρχε. Όμως δεν προσπαθούσαν να επιβληθούν σε κανέναν. Μάζευαν φυτά, αλλά δεν τους έλεγαν πού να πάνε. Κυνηγούσαν ζώα, αλλά δεν τους έλεγαν πού να πάνε.

Η ζωή δεν ήταν πάντα ευχάριστη. Εξακολουθούσαν να υπάρχουν επικίνδυνα ζώα, όπως τα φίδια, αλλά και κάθε λογής καταστροφές, από χιονοθύελλες μέχρι καύσωνες. Κατά καιρούς ξεσπούσαν επίσης και καβγάδες με τους γείτονες – σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας τους οι άνθρωποι μπορούσαν να γίνουν κακοί με τους άλλους.

Όστόσο, το μεγαλύτερο διάστημα οι άνθρωποι είχαν αρκετή τροφή και πολύ ελεύθερο χρόνο για να λένε ιστορίες με φαντάσματα, να ξεκουράζονται στον καταυλισμό τους ή να κάνουν επισκέψεις σε γειτονικές ομάδες για κάποια γιορτή. **Οι πόλεμοι ήταν σπάνιοι. Οι επιδημίες ήταν σπάνιες. Και οι λιμοί ήταν σπάνιοι.**

Όταν οι γαζέλες έφευγαν για κάπου αλλού ή όταν δεν υπήρχαν πια ώριμα σύκα εκεί γύρω, οι άνθρωποι απλώς μετέφεραν τον καταυλισμό τους σε άλλα μέρη, ακολουθώντας τις γαζέλες και τα σύκα.

ΤΟ ΦΥΤΟ ΠΟΥ ΑΛΛΑΞΕ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Όμως σε κάποια μέρη υπήρχε τόση τροφή, που οι άνθρωποι σπάνια χρειαζόταν να μεταφέρουν τους καταυλισμούς τους. Μπορούσαν να μένουν στον ίδιο τόπο

όλο τον χρόνο. Αυτά τα ξεχωριστά μέρη ήταν γεμάτα με κάτι μοναδικά φυτά. Δεν ήταν μεγάλα, ούτε όμορφα, αλλά από αυτά ξεκίνησε η ιστορία μας και άλλαξε όλος ο κόσμος. **Τα φυτά αυτά ήταν τα δημητριακά.**

Πιθανότατα τρώτε δημητριακά κάθε μέρα. Το σιτάρι, το κριθάρι, το ρύζι, το καλαμπόκι και το κεχρί είναι δημητριακά, από τα οποία φτιάχνονται το ψωμί, τα μπισκότα, τα κέικ, τα ζυμαρικά και τα νουντλ. Τα δημητριακά που τρώτε για πρωινό είναι κι αυτά από δημητριακά – απίστευτο, ε; Όμως μέχρι πριν από περίπου 10.000 χρόνια οι άνθρωποι σπάνια έτρωγαν δημητριακά.

Τα δημητριακά δεν ήταν πολύ διαδεδομένα. Για παράδειγμα, δεν υπήρχε καθόλου σιτάρι στην Αμερική, στην Κίνα ή στην Αυστραλία. **Μόνο μερικές περιοχές της Μέσης Ανατολής είχαν σιτάρι**, αλλά ακόμα κι εκεί δε μιλάμε για ολόκληρα χωράφια. Μερικά φυτά φύτευαν διάσπαρτα εδώ κι εκεί. Έτσι, ακόμα και στη Μέση Ανατολή οι περισσότερες ομάδες τροφουσυλλεκτών δεν ασχολούνταν καν με τα δημητριακά... αν και υπήρχαν και κάποιες που ασχολούνταν.

Δεν ξέρουμε ακριβώς πότε και πού κάποιιοι άνθρωποι άρχισαν να ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για τα δημητριακά, αλλά μπορούμε να το φανταστούμε. Ίσως κάποια μέρα ένα κορίτσι από μια ομάδα που γυρνούσε στην περιοχή, αναζητώντας κάθε λογής φυτά και ζώα, να συνάντησε ένα κορίτσι από μια άλλη ομάδα, που περνούσε τον περισσότερο χρόνο της σε ένα και μόνο μέρος μαζεύοντας πολύ σιτάρι.

«Γεια σου» είπε το πρώτο κορίτσι. «Με λένε Γυριστρούλα, γιατί μ' αρέσει να τριγυρνάω! Εσένα πώς σε λένε;»

«Εμένα με φωνάζουν Σταρένια, γιατί τρελαίνομα για σιτάρι!»

«Σιτάρι; Πφφφ... εγώ δεν μπαίνω καν στον κόπο να το μαζέψω. Κι όλη μέρα να μαζεύεις από δαύτο, πάλι δε θα έχεις μαζέψει αρκετό. Αλλά ακόμα κι αν το μαζέψεις, τα σπυριά του είναι πάρα πολύ σκληρά. Μια φορά που είχα βρει πολύ σιτάρι, μου έσπασε ένα δόντι, μ' έπιασε πονοκέφαλος απ' το πολύ μασού-

λημμα και με πονούσε το στομάχι για τρεις μέρες».

«Δεν το έκανες σωστά!» φώναξε η Σταρένια. **«Οι σπόροι δεν τρώγονται έτσι!**

Πρέπει να μεταφέρεις το σιτάρι στον καταυλισμό, να βγάλεις το σκληρό εξωτερικό κέλυφος και να το τρίψεις μέχρι να γίνει κομματάκια. Μετά το ανακατεύεις με νερό, το βάζεις πάνω σε μια επίπεδη πέτρα δίπλα στη φωτιά, το αφήνεις λίγο κι ύστερα έχεις έτοιμο ένα λαχταριστό ψωμί! Ούτε σπασμένα δόντια ούτε πονοκέφαλοι ούτε στομαχόπονοι!»

«Πολλή δουλειά!» έκανε η Γυρισρούλα. «Προτιμώ να μείνω στα σύκα και στα ψάρια».

«Είναι κάπως δύσκολο» συμφώνησε η Σταρένια «αλλά έχει ένα μεγάλο πλεονέκτημα σε σχέση με τα σύκα και τα ψάρια».

«Για πες μου λοιπόν, τι το σπουδαίο έχει αυτό το πραγματάκι;»

«Το πρόβλημα με τα σύκα και τα ψάρια είναι ότι καλάνε πολύ γρήγορα, εκτός κι αν τα ξεράνεις ή τα καπνίσεις πολύ προσεκτικά. Δοκίμασες ποτέ να φας ψάρι που έχει περισσέψει ύστερα από τρεις μέρες;»

«Μπλιαχ, απδία!»

«Βλέπεις; **Ενώ με τους σπόρους είναι εντελώς διαφορετικά τα πράγματα. Μπορείς να τους φυλάξεις για μήνες χωρίς κανένα πρόβλημα!** Εμείς στην ομάδα μου μαζεύουμε όσο πιο πολλούς μπορούμε την εποχή της συγκομιδής και τους αποθηκεύουμε στον καταυλισμό μας. Όταν δε μαζεύουμε σιτάρι, κυνηγάμε και μαζεύουμε άλλα πράγματα, όπως κάνετε κι εσείς. Μπορεί να βρούμε σύκα ή να καταφέρουμε να πιάσουμε καμιά γαζέλα. Αλλά μερικές φορές δεν έχει τίποτα να κυνηγήσεις ή να μαζέψεις».

«Οπότε μετακινήστε σε κάποια άλλη κοιλάδα, έτσι δεν είναι;»

«Όχι! Γυρνάμε στον καταυλισμό, παίρνουμε μερικούς σπόρους από αυτούς που έχουμε φυλάξει, τους αλέθουμε και φτιάχνουμε μ' αυτούς ψωμί ή χυλό! Αν έχουμε μαζέψει αρκετό σιτάρι την εποχή της συγκομιδής, τότε μπορούμε να μείνουμε στον καταυλισμό μας όλο τον χρόνο!»

ΠΕΝΤΕ ΚΑΠΕΛΑ ΓΙΑ ΕΝΑ ΚΕΦΑΛΙ

Έτσι, λοιπόν, οι άνθρωποι που μάζευαν δημητριακά έφτιαξαν μόνιμους οικισμούς στη Μέση Ανατολή, πριν από τουλάχιστον 10.000 χρόνια. **Αν αποθήκευαν αρκετά δημητριακά, δε χρειαζόταν να μετακινούνται πολύ.** Με τον καιρό μάλιστα, η μετακίνηση γινόταν όλο και πιο δύσκολη, γιατί οι άνθρωποι μάζευαν ένα σωρό πράγματα στα χωριά τους. Οι περισσότεροι τροφοσυλλέκτες είχαν λιγοστά υπάρχοντα, κι έτσι, αν αποφάσιζαν να φύγουν, απλώς σπκώνονταν κι έφευγαν. Για τους ανθρώπους των δημητριακών αυτό δεν ήταν τόσο εύκολο.

«Για πες μου, Γυριστρούλα, πού κοιμάσαι;» μπορεί να ρωτούσε η Σταρένια.

«Ε, ξέρεις» της εξήγησε η Γυριστρούλα. «Όταν στήνουμε τον καταυλισμό, φτιάχνουμε μια καλύβα με κλαδιά και καλάμια. Μας παίρνει καμιά ώρα».

«Τσος... Εμείς δεν έχουμε πα καταυλισμό» είπε με καμάρι η Σταρένια. «Εμείς πλέον έχουμε χωριό! Με σπίτια! Μαζεύουμε πέτρες, κόβουμε κορμούς δέντρων, φτιάχνουμε τούβλα από λάσπη και χτίζουμε ένα κανονικό σπίτι. Μένουμε εκεί όλο τον χρόνο, ξέρεις, οπότε αξίζει τον κόπο. Ιδίως όταν έχει καταιγίδες».

«Αχ, τις μισώ τις καταιγίδες!» είπε η Γυριστρούλα.

«Μερικές φορές βρίσκουμε καμιά σπιλιά να κρυφτούμε, αλλά συνήθως κουρνιάζουμε όλοι κάτω από ένα δέντρο και περιμένουμε μέχρι να περάσει, ενώ είμαστε μούσκεμα και παγωμένοι από το κρύο».

«Χα! Εμένα δε μ' ενοχλούν καθόλου οι καταιγίδες. Κάθομαι κι ακούω τη βροχή που πέφτει στη στέγη και τον άνεμο να τραντάζει την πόρτα, ενώ κουκουλιάζω στο ζεστό μου κρεβατάκι!»

«Ω, πολύ θα μου άρεσε ένα τέτοιο σπίτι... Τι κάνετε όμως όταν θέλετε να μετακινηθείτε κάπου αλλού; Πώς μεταφέρετε το σπίτι;»

«Δε μετακινούμαστε αλλού. **Γιατί να το κάνουμε;** Δουλέψαμε τόσο σκληρά για να χτίσουμε τα σπίτια μας και να μαζέψουμε το σιτάρι! Αν φεύγαμε, δε θα μπορούσαμε να πάρουμε μαζί μας τις αποθήκες μας, έτσι δεν είναι;»

«Ναι, μάλλον έχεις δίκιο» συμφώνησε η Γυριστρούλα. «Είναι ήδη αρκετά δύσκολο να κουβαλάω τη μικρή δερμάτινη τσάντα με τα μαχαίρια και τις βελόνες μου».

«Μόνο μαχαίρια και βελόνες έχεις; Εμείς έχουμε πάσαρα πολλά εργαλεία. Έχουμε πέτρινα δρεπάνια για τον θερισμό και γουδιά για το άλεσμα, ακόμα και φούρνους για να μαγειρεύουμε και να ψήνουμε το φαγητό. **Αν μετακινούμασταν, θα έπρεπε να τα παρατήσουμε όλα αυτά.**»

«Έχετε στ' αλήθεια πάρα πολλά πράγματα».

«Α, και δεν είναι μόνο αυτά» συμπλήρωσε η Σταρένια. «Έχουμε πάρα πολλά ακόμα! Όλων των ειδών τα πράγματα. Χτες, ας πούμε, βρήκα μια όμορφη γυαλιστερή πέτρα και την πήρα σπίτι. Μια άλλη φορά πιάσαμε ένα ελάφι με τεράστια κέρατα και τα κρεμάσαμε στον τοίχο. Είναι πολύ όμορφα! Και πάνω τους κρεμάμε τα καπέλα και τα πανωφόρια μας!»

«Καπέλα; Τι δηλαδή, έχεις πολλά;»

«Ε, βέβαια. Έχω το καπέλο με τα δόντια αλεπούς και το καινούριο μου με την ουρά λύκου, το άλλο από γούνα αρκούδας και δύο όμορφα ψάθινα με λουλούδια!»

«Μα τι να τα κάνεις τόσα καπέλα; Ένα κεφάλι έχεις μόνο!»

Συχνά η Σταρένια και τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας της κοίταζαν όλα τα πράγματα που είχαν κι ένιωθαν πολύ ευχαριστημένοι με τον εαυτό τους. Άλλες φορές όμως δεν ήταν και τόσο σίγουροι. «Ξέρετε» έλεγε ο γκρινιάρης του χωριού «δε μου αρέσει πια αυτό το χωριό. Τόση βρομιά και συνωστισμός. Και υπερβολικός θόρυβος! Έχει πάρα πολύ κόσμος. Και έχω σιχαθεί πια να τρώω ψωμί και κυλό. Κάθε μέρα κυλό! Θέλω να φάω σύκα και μπριζόλα γαζέλας. Και χτες βράδυ κάποιος είχε διάρροια και τα έκανε ακριβώς πίσω απ' το σπίτι μου! Μα το πιστεύετε; Αρκετά πια! Να πάμε κάπου αλλού».

«Σε καταλαβαίνουμε» συμφωνούσαν οι υπόλοιποι. «Αλλά τι θα γίνει με τα πράγματά μας; Και με όλους αυτούς τους καρπούς στις αποθήκες; Δουλέψαμε τόσο σκληρά για να τους μαζέψουμε! Και τι θα συμβεί αν μια μέρα δε βρούμε πια σύκα ή γαζέλες; Μπα, ας κάσουμε εδώ καλύτερα».

ΜΙΑ ΤΕΜΠΕΛΙΚΗ ΙΔΕΑ

Τα σπυριά του σιταριού είναι πολύ μικρά. Κάθε φορά, λοιπόν, που η Σταρένια και οι υπόλοιποι άνθρωποι των δημητριακών μάζευαν σιτάρι και το κουβαλούσαν στο χωριό τους, μερικοί σπόροι έπεφταν στη διαδρομή και χάνονταν. Δε στεναχωριέστε όταν χάνετε κάτι, όπως, για παράδειγμα, το κινητό σας; Μπορεί να φάτε ώρες ψάχνοντας να το βρείτε. Αλλά, όταν οι πρό-

γονοί μας έχαναν μερικά σπυριά σιτάρι, ούτε που το πρόσεχαν και σίγουρα δεν κάθονταν να τα ψάξουν. Δεν το θεωρούσαν σημαντικό.

Όμως στην πραγματικότητα ήταν απίστευτα σημαντικό.

Όταν κάνετε το κινττό σας, δε φυτρώνει ένα κινττόδεντρο. Αλλά, όταν οι άνθρωποι έχαναν κάποιους σπόρους σιταριού, αυτοί οι σπόροι γίνονταν νέα φυτά. Έτσι, στα μονοπάτια που χρησιμοποιούσαν οι άνθρωποι και γύρω από τους οικισμούς τους άρχισε να φυτρώνει όλο και περισσότερο σιτάρι.

Αυτό έδωσε τελικά στους ανθρώπους μια νέα ιδέα: Ήθελαν να έχουν πολύ αποθηκευμένο σιτάρι, αλλά δεν τους άρεσε ιδιαίτερα να το μαζεύουν απ' τους λόφους και να το κουβαλάνε μέχρι το χωριό. Ήταν πιο δύσκολο και πιο βαρετό απ' το να ψαρεύεις στο ποτάμι ή να σκαρφαλώνεις στα δέντρα για να κλέψεις αυγά πουλιών. Επιπλέον, κάποιες χρονιές που είχε ξηρασία φύτευαν ελάχιστα σιτάρι. **Γι' αυτό και οι χωρικοί έψαχναν τρόπους για να κάνουν τη ζωή τους πιο εύκολη** – να έχουν πολύ σιτάρι χωρίς να δουλεύουν τόσο σκληρά.

Ίσως τότε κάποιος, ενδεχομένως και ο πιο τεμπέλης του χωριού, να σκέφτηκε μια πανέξυπνη ιδέα. «Μια στιγμή, γιατί να τρέχουμε από λόφο σε λόφο για να μαζεύουμε λίγους σπόρους εδώ και λίγους εκεί; Δε θα ήταν πολύ πιο εύκολο να

μπορούσαμε να πούμε στο σιτάρι πού να φυτρώνει; Έχετε προσέξει ότι φυτρώνει περισσότερο σιτάρι στα μονοπάτια που χρησιμοποιούμε;»

«Ναι» απάντησαν κάποιοι απ' τους υπόλοιπους «επειδή είστε τεμπελχανάδες, κι όταν σας πέφτουν σπυριά στον δρόμο, δε σταματάτε για να τα μαζέψετε!».

«Αυτό όμως δεν είναι κακό» διαμαρτυρήθηκε ο Τεμπέλης. «Δε μας διευκολύνει τη ζωή αν το σιτάρι φυτρώνει δίπλα στα μονοπάτια; Δε χρειάζεται να ψάχνουμε να το βρούμε! Σκεφτόμουνα, λοιπόν, **μήπως θα μπορούσαμε να βρούμε έναν τρόπο να το κάνουμε να φυτρώνει έξω ακριβώς απ' το χωριό**».

«Πώς;»

«Τα φυτά βγαίνουν από τους σπόρους του σιταριού, σωστά; Ίσως λοιπόν –λέω εγώ τώρα–, αντί να χάνουμε κάποιους τυχαία στον δρόμο, θα μπορούσαμε να σκορπίσουμε σκόπμα μερικούς γύρω απ' το χωριό. Από κάθε σπόρο θα φυτρώσει ένα φυτό με δέκα σπυριά. Θα έχουμε δηλαδή και δεκαπλάσιο καρπό και θα φυτρώνει έξω ακριβώς απ' το χωριό κι όχι σε κάποιον μακρινό λόφο!»

«Τι ανόητη ιδέα!» φώναξε ένας άντρας, που του άρεσε πολύ να τρώει σιτάρι. «Να πετάμε το φαγητό αντί να το τρώμε; Πού ακούστηκε κάτι τέτοιο;»

«Μα δε θα το πετάμε» του εξήγησε υπομονετικά ο Τεμπέλης. «Θα το επενδύουμε. Χάρη στους σπόρους που θα σκορπίσουμε φέτος, θα έχουμε πολύ περισσότερο φαγητό του χρόνου».

«Δε θα πιάσει» απάντησε μια σοφή γερόντισσα. «Γύρω απ' το χωριό υπάρχουν δέντρα και θάμνοι που δε θα αφήνουν τις ακτίνες του ήλιου να φτάσουν μέχρι το σιτάρι. Επιπλέον, τα δέντρα έχουν μεγάλες ρίζες, που ρουφάνε το νερό και την τροφή απ' το έδαφος. Το σιτάρι δεν αναπτύσσεται στα δάση, το ξέρεις αυτό, Τεμπέλη. Αν σκορπίσουμε σπόρους ανάμεσα στα δέντρα και στους θάμνους, δε θα φυτρώσει πολύ σιτάρι».

«Μια στιγμή» παρενέβη στη συζήτηση ο πιο πονηρός του χωριού. «Και τότε γιατί να μην κάψουμε πρώτα τα δέντρα και τους θάμνους κι ύστερα να σκορπίσουμε τους σπόρους; Έτσι το σιτάρι δε θα έχει ανταγωνισμό. Σε μερικούς μήνες θα έχουμε άφθονο σιτάρι και δε θα χρειάζεται να πάμε μακριά για να το μαζέψουμε!»

Ήταν μια πραγματικά ολοκαίνουρια ιδέα. Αυτό σήμαινε ότι θα έλεγαν στο σιτάρι πού να φυτρώνει κι ότι θα έλεγαν στα δέντρα πού να **μη** φυτρώνουν. **Σήμαινε ότι θα προσπαθούσαν να ελέγξουν κάτι που ήταν ζωντανό.**

Κάποιοι ενοχλήθηκαν κι είπαν ότι ήταν κακή ιδέα. «Οι άνθρωποι δεν πρέπει να λένε στους άλλους πώς να ζήσουν. Το σιτάρι δε λέει σ' εμάς τι να κάνουμε, οπότε γιατί να προσπαθήσουμε εμείς να το ελέγξουμε;» Σε άλλους όμως άρεσε η ιδέα. «Γιατί όχι;» είπαν. «Προφανώς, δε θα πάμε να πούμε στα μεγάλα ελάφια ή στα λιοντάρια τι να κάνουν. Αλλά στο σιτάρι; Ένα κουτό φυτό είναι. Εμείς οι άνθρωποι είμαστε πολύ πιο έξυπνοι».

Συνέχισαν, λοιπόν, να το συζητάνε και να το συζητάνε. Και δεν μπορούσαν να αποφασίσουν τι να κάνουν.

ΕΝΑ ΚΑΚΟ ΠΡΟΑΙΣΘΗΜΑ

Κι έτσι μπορεί να συμφώνησαν να ρωτήσουν τα πνεύματα. Εκείνο τον παλιό καιρό οι άνθρωποι πίστευαν ότι ο κόσμος ήταν γεμάτος πνεύματα. Θεωρούσαν ότι κάποια από αυτά ζούσαν σε σπηλιές, μερικά στον ουρανό, άλλα σε δέντρα και κάποια σε φυτά, όπως το σιτάρι. Προτού πάρουν μια μεγάλη απόφαση, ήταν πάντα καλό να μιλάνε με τα πνεύματα. Γι' αυτό τον λόγο ένα από τα σημαντικότερα άτομα ήταν ο ειδικός των πνευμάτων. **Όλοι πίστευαν ότι ο ειδικός μπορούσε να μιλάει με τα πνεύματα**, να τους κάνει ερωτήσεις και να ακούει τις απαντήσεις τους.

Ο ειδικός των πνευμάτων μπήκε βαθιά μέσα στην ιερή σπηλιά κι έμεινε εκεί για επτά μερόνυχτα, χωρίς να τρώει τίποτα, ζητώντας τη συμβουλή των πνευμάτων. Τελικά, βγήκε και ανακοίνωσε: «Το πνεύμα του σιταριού ήρθε και μου είπε να το ξεχάσουμε. **Θέλετε να αρχίσετε να καίτε δέντρα και να λέτε σε άλλα πλάσματα τι να κάνουν;** Αυτό είναι απαίσιο!». Έτσι το ξεχάσαν.

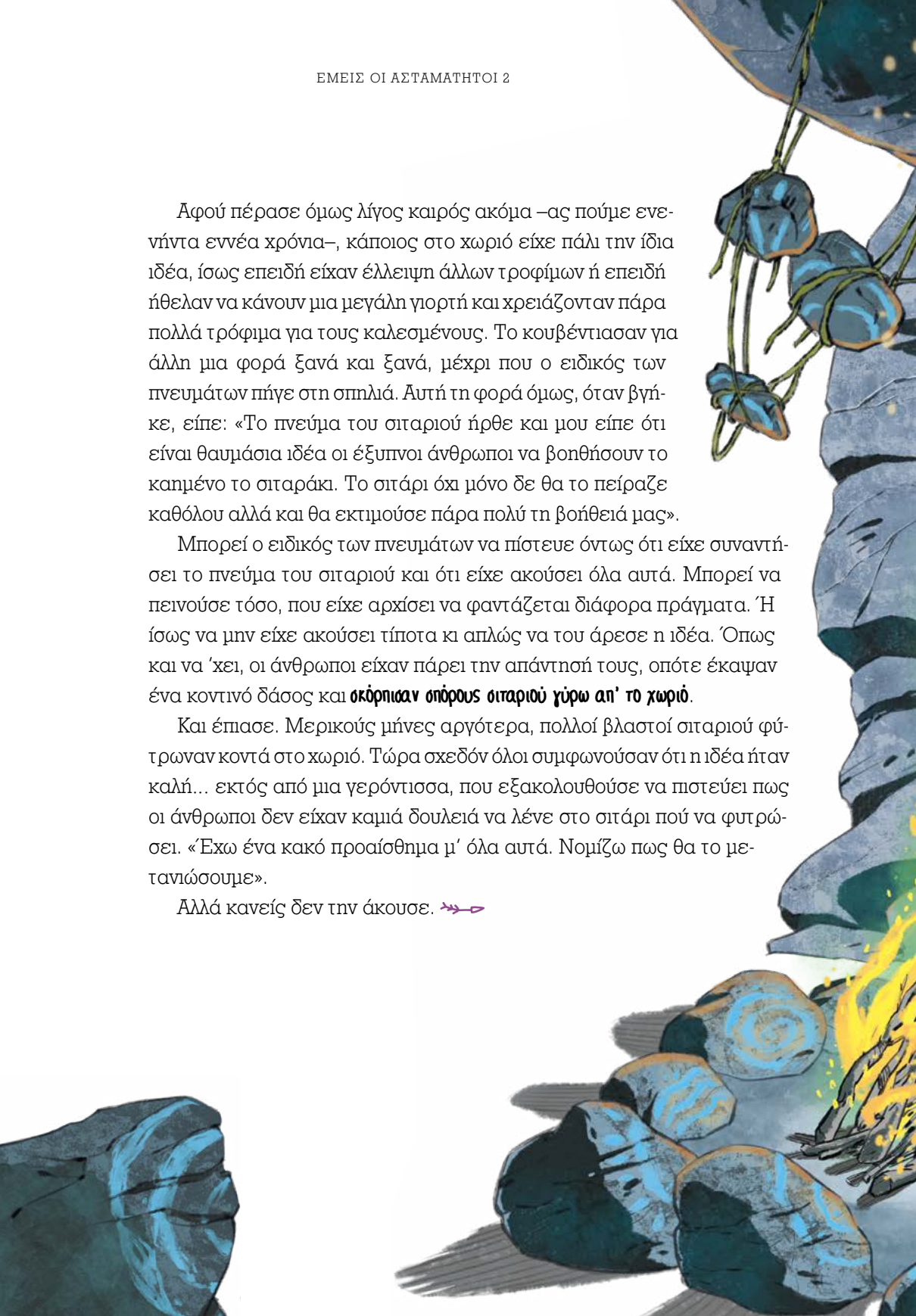

Αφού πέρασε όμως λίγος καιρός ακόμα –ας πούμε ενενήντα εννέα χρόνια–, κάποιος στο χωριό είχε πάλι την ίδια ιδέα, ίσως επειδή είχαν έλλειψη άλλων τροφίμων ή επειδή ήθελαν να κάνουν μια μεγάλη γιορτή και χρειάζονταν πάρα πολλά τρόφιμα για τους καλεσμένους. Το κουβέντιασαν για άλλη μια φορά ξανά και ξανά, μέχρι που ο ειδικός των πνευμάτων πήγε στη σπηλιά. Αυτή τη φορά όμως, όταν βγήκε, είπε: «Το πνεύμα του σιταριού ήρθε και μου είπε ότι είναι θαυμάσια ιδέα οι έξυπνοι άνθρωποι να βοηθήσουν το καμμένο το σιταράκι. Το σιτάρι όχι μόνο δε θα το πείραζε καθόλου αλλά και θα εκτιμούσε πάρα πολύ τη βοήθειά μας».

Μπορεί ο ειδικός των πνευμάτων να πίστευε όντως ότι είχε συναντήσει το πνεύμα του σιταριού και ότι είχε ακούσει όλα αυτά. Μπορεί να πεινούσε τόσο, που είχε αρχίσει να φαντάζεται διάφορα πράγματα. Ή ίσως να μην είχε ακούσει τίποτα κι απλώς να του άρεσε η ιδέα. Όπως και να 'χει, οι άνθρωποι είχαν πάρει την απάντησή τους, οπότε έκαψαν ένα κοντινό δάσος και **οκόρπισαν σπόρους σιταριού γύρω απ' το χωριό**.

Και έπιασε. Μερικούς μήνες αργότερα, πολλοί βλαστοί σιταριού φύτερωναν κοντά στο χωριό. Τώρα σχεδόν όλοι συμφωνούσαν ότι η ιδέα ήταν καλή... εκτός από μια γερόντισσα, που εξακολουθούσε να πιστεύει πως οι άνθρωποι δεν είχαν καμιά δουλειά να λένε στο σιτάρι πού να φυτρώσει. «Έχω ένα κακό προαίσθημα μ' όλα αυτά. Νομίζω πως θα το μετανιώσουμε».

Αλλά κανείς δεν την άκουσε. →

ΠΩΣ ΕΓΙΝΑΝ ΟΛΑ ΤΟΣΟ ΑΔΙΚΑ;

Το τέλειο βιβλίο αν έχετε την περιέργεια να μάθετε:

**ΓΙΑΤΙ ΚΑΠΟΙΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΕΧΟΥΝ ΤΟΣΟ ΠΟΛΛΑ
ΕΝΩ ΑΛΛΟΙ ΤΟΣΟ ΛΙΓΑ;**

Τα περισσότερα βιβλία ιστορίας είναι γεμάτα βασιλιάδες, βασιλισσες και στρατηγούς. Αλλά από πού ήρθαν όλοι αυτοί; Έχετε αναρωτηθεί ποτέ γιατί μερικοί άνθρωποι ζουν σε παλάτια και διατάζουν τους άλλους, ενώ οι άλλοι είναι υποχρεωμένοι να καθαρίζουν τα παλάτια και να υπακούν σε διαταγές;

Μάθετε πώς ένα αθώο πείραμα καλλιέργειας σιταριού οδήγησε σε λιμούς, επιδημίες και πολέμους. Δείτε πώς οι αρχαίοι σπαρσίκλες δημιούργησαν τη γραφή και γιατί πληρώνουμε φόρους. Γνωρίστε δύο ομιλητικούς σκελετούς, έναν κροκόδειλο με χρυσά σκουλαρίκια και πενήντα δισεκατομμύρια καταθλιπτικά κοτόπουλα – και ανακαλύψτε πώς η ικανότητα των ανθρώπων να ελέγχουν τα φυτά και τα ζώα οδήγησε κάποιους στην προσπάθεια να ελέγχουν τους άλλους ανθρώπους.

Στον δεύτερο τόμο αυτής της σειράς για νεαρούς αναγνώστες και όχι μόνο, ο Γιουβάλ Νώε Χαράρι εξηγεί με σαφήνεια και χιούμορ πώς μια επανάσταση που συνέβη πριν από 10.000 χρόνια εξακολουθεί να επηρεάζει τον τρόπο που ζούμε σήμερα. Μας δείχνει πώς πήγαν όλα στραβά και πώς θα μπορούσαμε να τα διορθώσουμε.

SAPIENSHIP
STORYTELLING

ISBN:978-618-86032-5-7

9 786188 603257

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ 90325

